

جابجایی ارزش‌های خانواده در جامعه معاصر

حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالکریم پاک‌نیا تبریزی*

اشاره

امام حسین علیه السلام در نامه‌ای به بزرگان بصره در مورد رواج سنت‌های منفی در جامعه هشدار داد و حمایت آنان را برای حاکم شدن ارزش‌های الهی خواستار شد و چنین فرمود: «أَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ فَإِنَّ السُّنَّةَ قَدْ أُمِيتَتْ وَ إِنَّ الْبِدْعَةَ قَدْ أَحْيِيَتْ؛ من شما را به کتاب خدا و سنت پیامبرش فرامی‌خوانم؛ چراکه سنت به تدریج از میان رفته و بدعت زنده شده است».^۱

اساساً برای حفظ اصول یک مکتب آسمانی باید با جابجا کنندگان ارزش‌ها و بنیان‌گذاران بدعت‌ها مبارزه نمود و یک مسلمان در پاسداری از ارزش‌های اسلامی هرگز نباید خسته شود. علی علیه السلام فرموده است: «أَظْلَمَ النَّاسُ مَنْ سَنَّ سُنْنَ الْجَوْرِ وَمَحَاسِنَ الْعَدْلِ؛ ظالم‌ترین افراد، کسی است که سنت‌های ظالمانه را در جامعه رواج دهد و سنت‌های عادلانه را از میان بردارد».^۲

قرآن کریم همواره در باره استحاله ارزش‌های دینی و بازگشت به آداب و رسوم قبل

---

* استاد سطح عالی حوزه علمیه قم و از مبلغان نخبه دفتر تبلیغات اسلامی.

۱. طبری، تاریخ طبری، ج ۴، ص ۲۶۶.

۲. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۲۳۱.

از اسلام و جایگزین شدن ارزش‌های بیگانگان به‌جای ارزش‌های اسلامی هشدار داده است. آخرین کتاب آسمانی، پیروی از بیگانگان را مهم‌ترین آفت برای ماندگاری ارزش‌های والای دینی می‌شمارد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرَدُّوْكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ؛ ای اهل ایمان! اگر از کافران فرمان برید، شما را به [عقاید و روش‌های کافرانه] گذشتگانتان باز می‌گردانند، در نتیجه زیانکار خواهید شد».^۱

خطر جابجایی ارزش‌های اسلامی امروزه نیز خانواده‌های مسلمان را تهدید می‌کند. این آسیب، اعضای خانواده‌های مسلمان را هدف گرفته، از هر سوبه کانون افکار و اندیشه‌های آنان هجوم آورده است.

شهادت برای احیای ارزش‌ها

امام حسین علیه السلام در فرازی از سخنان خود به انتقاد شدید از نقض قوانین الهی می‌پردازد و به‌شدت از جابجایی ارزش‌های الهی نگرانی خویش را اعلام و به عالمان جامعه، اعتراض می‌نماید: «وَ قَدْ تَرَوْنَ عَهْدَ اللَّهِ مَنقُوضَةً فَلَا تَعْصِبُونَ وَ اَنْتُمْ لِنَقْضِ ذِمَّةِ اَبَائِكُمْ تَفْرَعُونَ وَ ذِمَّةِ رَسُولِ صلوات الله عليه و آله مَحْقُورَةً؛ شما می‌بینید که پیمان‌های الهی شکسته می‌شود، ولی هیچ نگران نمی‌شوید، درحالی‌که برای شکسته شدن بعضی پیمان‌های پدرانتان (و هم‌مسلك‌هایتان) ناله سر می‌دهید و آشفته‌خاطر می‌شوید».^۲

حضرت سیدالشهدا علیه السلام هدف از قیام عاشورا را بازگشت به ارزش‌های الهی می‌داند: «أَلَا تَرَوْنَ إِلَى الْحَقِّ لَا يَعْمَلُ بِهِ وَ إِلَى الْبَاطِلِ لَا يَنْتَاهِي عَنْهُ لِيُرْغَبِ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ رَبِّهِ مُحِقًّا فَإِنِّي لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً وَ الْحَيَاةَ مَعَ الظَّالِمِينَ إِلَّا

۱. آل‌عمران، آیات ۱۴۹ و ۱۵۰.

۲. ابن‌شعبه حرّانی، تحف العقول، صص ۲۳۷ - ۲۳۸.

بَرِّمًا؛ آیا نمی‌بینید که به حق و ارزش‌های الهی (عمل نمی‌شود و از باطل و شیوه‌های غیر الهی نهی نمی‌گردد در چنین وضعی شایسته است انسان مؤمن جان خود را در طبق اخلاص نهاده (و در راه خدا تقدیم کند) به‌طور حتم من شهادت را جز سعادت و زندگی با ستمکاران (و تبدیل‌کنندگان ارزش‌های الهی) را جز در ماندگی نمی‌بینم).^۱

برای حفظ فرهنگ اسلامی در خانواده‌ها، باید اصول ارزشمند آن را شناخت و در این فضای بحرانی جامعه که بیگانگان از هر طرف هجوم آورده‌اند و درصدد نابودی آن هستند، تلاش کنیم. باید امتیازات فرهنگ مرفعی اسلام را به خانواده‌ها بشناسانیم و شاخصه‌های تمدن اسلامی را با تشخیص ارزش از ضد ارزش و هنجار از ناهنجار بیان نماییم. همچنین به تبعیت از قرآن ضمن معرفی خانواده‌های برتر، مانند خانواده حضرت ابراهیم علیه السلام، حضرت مریم علیها السلام، حضرت موسی علیه السلام، حضرت شعیب علیه السلام و حضرت یحیی علیه السلام و اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله که خداوند به‌عنوان الگوی خانواده‌های ارزش‌مدار می‌شناساند، ویژگی‌های آنان را بیان کنیم. در این فرصت به مواردی مهم، از جایگزینی ارزش‌های کاذب به‌جای ارزش‌های اسلامی می‌پردازیم.

تک‌فرزندی به‌جای چند فرزند

جایگزینی تک‌فرزندی به‌جای چند فرزند، از ارزش‌های جایجا شده در فرهنگ خانواده‌های معاصر است؛ درحالی‌که در فرهنگ اسلامی به ازدیاد نسل و فرزندآوری تأکید فراوانی شده و آثار و برکات آن در زندگی دنیوی و اخروی بیان شده است. جا دارد خانواده‌های مسلمان به تبعیت از قرآن و سنت در تکثیر نسل و توسعه نیروی انسانی مسلمان، نهایت تلاش خود را به عمل آورند.

۱. سید ابن طاووس، اللهوف علی قتلی الطفوف، ص ۷۹.

خداوند متعال در قرآن کریم، داشتن فرزندان را نشانه امداد الهی و وسیله قدرتمندی و اقتدار معرفی می‌کند: «ثُمَّ زِدْنَا لَكُمْ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا؛ سپس پیروزی بر آنان را به شما باز می‌گردانیم و شما را به وسیله اموال و فرزندان تقویت می‌کنیم و نفرات [رزمی] شما را بیشتر می‌گردانیم».^۱

طبق این آیه کثرت فرزندان و داشتن نیروی انسانی بیشتر، از نعمت‌های الهی است که باید ضمن سپاسگزاری، آنان را در مسیر صحیح هدایت و تربیت کرد. متأسفانه در عصر حاضر، خانواده‌ها به تبعیت از بیگانگان و به بهانه مشکلات اقتصادی و اجتماعی، به کاهش نسل و تک‌فرزندی روی آورده‌اند و عملاً به این وعده قرآن، بی‌توجهی شده است.

رسول گرامی اسلام ﷺ با تشویق امت به فراوانی فرزندان می‌فرماید: «تَنَّاكُحُوا تَنَّاسَلُوا تَكْتُمُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَوْ بِالسَّقَطِ؛ ازدواج کنید، ایجاد نسل نمایید که در این صورت جمعیتتان زیاد می‌شود؛ پس به‌راستی من در روز قیامت، به کثرت جمعیت شما امت اسلام، به سایر امت‌ها مباحثات می‌کنم، حتی به فرزندان سقط شده شما».^۲ امام رضا علیه السلام نیز فرمود: «تَوْفِيرِ الْوَالِدِ لِتَوَائِبِ الدَّهْرِ وَ حَوَادِثِ الْأُمُورِ؛ تکثیر فرزند برای (رویاری با) سختی‌های روزگار و پیامدهای زمانه (از برکات ازدواج) است».^۳ همچنین که مشاهده می‌شود در فرهنگ اسلامی تعدد فرزندان و زیادی نفرات، یک ارزش محسوب می‌شود؛ ولی امروزه این مسئله در خانواده‌ها فراموش یا کم‌رنگ شده است.

۱. اسراء، آیه ۶.

۲. تاج‌الدین محمد شعیری، جامع الأخبار، ص ۱۰۱.

۳. شیخ کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۷۴.

مسکن غربی به جای مسکن اسلامی

از دیگر ارزش‌های جابجا شده در خانواده‌ها، جایگزینی معماری غربی با معماری اسلامی است. در معماری اسلامی که گذشتگان ما به آن توجه می‌کردند، خانه مسکونی یک مسلمان، بستری مناسب برای رشد فضایل اخلاقی و کمالات انسانی مانند: عفاف و حجاب اسلامی، مهمان‌داری و صل‌ه‌رحم و مکانی برای برگزاری مجالس مذهبی و نیز کانون حیا و آرامش بود و خانواده‌ها از هر لحاظ راحت‌تر بودند. آنان به کلام پیشوای ششم شیعیان علیه السلام توجه داشتند که: «ثَلَاثَةٌ لِلْمُؤْمِنِ فِيهِنَّ رَاحَةٌ دَارٌ وَاسِعَةٌ تُوَارِي عَوْرَتَهُ وَ سُوءَ حَالِهِ مِنَ النَّاسِ؛ آسایش مؤمن در سه چیز است: خانه وسیعی که نادیدنی‌ها و ناموس او را بپوشاند و اسرار خانوادگی او را از مردم پنهان دارد».^۱

واژه «مسکن» از سکون و سکینه به معنای محل آرامش و امنیت‌خاطر است؛ لذا مسکن هر انسانی باید یکی از عوامل مهم آرامش در زندگی‌اش باشد. خانه‌ای که انسان نتواند در آن با آرامش کامل از باورها و فرهنگ اصیل خویش پاسداری کند، به‌راحتی از میهمانش پذیرایی و صل‌ه‌رحم نماید، اسلامی نیست. آیا امروزه در این برج‌های بلند که پنجره‌های منازل به همدیگر اشراف دارند و با زحمت زیاد از نگاه‌های هوس‌آلود دیگران می‌توان جلوگیری کرد و ساکنان آن‌ها از راهروهای خلوت و آسانسورهای مشترک رفت‌وآمد می‌کنند، آرامش‌خاطر و امنیت اخلاقی وجود دارد؟! رعایت اصول و ارزش‌های اسلامی در ساختمان‌سازی موضوعی بسیار اساسی است. در گذشته روبه‌قبله بودن اتاق‌ها و روبه‌قبله نبودن سرویس‌های بهداشتی و مسائلی از این دست، موجب حفظ ارزش‌های اسلامی می‌شد.

۱. شیخ صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۱۵۹.

در معماری سنتی برگرفته از فرهنگ اسلامی، حجاب‌های ساختاری بسیاری وجود داشت. در بسیاری از خانه‌های سنتی ایران، دو بخش درونی و بیرونی بود. قسمت بیرونی برای آمدوشد میهمانان و غریبه‌ها فراهم می‌گشت و قسمت درونی، سرای آسایش محارم و اهل خانه بود؛ اما پس از هجوم فرهنگ غربی و غلبه ارزش‌های کاذب بر فرهنگ اسلامی، گذشته از اینکه وضعیت اندرونی‌ها تجملاتی شده، متأسفانه نمای بیرونی ساختمان‌ها هم به بهانه زیباسازی، تبلیغ‌کننده فرهنگ بیگانه شده است و امروزه خانه‌های تجملاتی زیادی دیده می‌شود، درحالی‌که دوری از تجمل و اشرافی‌گری یکی از دیگر ویژگی‌های منازل اسلامی است.

برخلاف افکاری که در حال حاضر در میان اشراف جامعه وجود دارد و پول‌داران تجمل‌گرا در صدد تقلید یا ترویج الگوهای بیگانه هستند، قرآن درباره خانه‌های اشرافی که صاحبانشان به آن نیاز ندارند و آن را برای فخرفروشی بنا می‌کنند، فرموده است: «أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ تَعَبُوتَنَ؛ آیا در دامنه‌های کوه برای عبث خانه بنا می‌کنید».^۱

ساختن کاخ‌ها و برج‌های بلند و اشرافی، نه تنها در آیین اسلام، مایه فخر و مباهات به حساب نمی‌آید، بلکه اسلام، شدیداً با آن به مقابله برخاسته و آن را مایه دنیاپرستی و خواری انسان‌ها دانسته است؛ خداوند متعال در ادامه آیه فوق می‌فرماید: «وَاتَّخِذُوا مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ؛ آیا شما قلعه‌ها و کاخ‌های استوار و مجلل برمی‌گیرید که شاید جاودانه بمانید؟»^۲

البته آپارتمان‌های امروزی که از روی ضرورت برای اقشار آسیب‌پذیر جامعه

۱. شعراء، آیه ۱۲۸.

۲. شعراء، آیات ۱۲۸ - ۱۲۹.

ساخته می‌شود، از این قاعده مستثناست؛ زیرا برای تجمل‌گرایی و فخرفروشی ساخته نشده است؛ گرچه باید آداب اسلامی و قوانین آپارتمان‌نشینی در آن رعایت شود.

جایابی حریم‌های شرعی

بی‌توجهی به فرهنگ اسلامی و رعایت نکردن روابط شرعی بین زن و مرد در خانواده‌ها و جایگزینی ارتباط آزاد، از دیگر موارد دگرگونی ارزش‌هاست؛ اگرچه امروزه اغلب خانواده‌ها ناگزیرند در مجتمع‌های مسکونی انبوه و خانه‌های کوچک زندگی کنند، این امر نباید مانع رعایت حریم‌های شرعی در خانه شود؛ چه بسا رعایت نکردن همین نکات به ظاهر ساده و پیش‌پاافتاده، پیامدهای جبران‌ناپذیری در زندگی مشترک داشته باشد. رعایت حریم‌های فیزیکی، حریم بین والدین و فرزندان و حریم فرزندان با یکدیگر از موضوعات مهمی است که در آموزه‌های دینی بر آن تأکید بسیاری شده است.

از بین رفتن آبرو، تزلزل بنیان خانواده، قطع رزق، در دنیا و حسابرسی سخت، گرفتار شدن به قهر الهی و آتش جهنم، از جمله آثار شوم اخروی رعایت نکردن حریم‌های شرعی در فضای خانواده است.

آیا بی‌توجهی به رعایت حریم و داشتن ارتباطات آزاد و راحت همراه با اختلاط محرم و نامحرم، دلیل بر تمدن، روشنفکری و پیشرفت است و از آن سو، مراعات حریم‌های شرعی و حفظ مرز میان محرم و نامحرم، دلیل بدبینی و سیاه‌دلی است؟ خیر، تمام این‌ها برای پیشگیری از انحرافات احتمالی است؛ همانند اجباری بودن بستن کمر بند ایمنی برای راننده و سرنشینان خودرو که برای جلوگیری از خطرات احتمالی است. به این جهت رسول خدا صلی الله علیه و آله طبق فرمان الهی فرمان داد: «بَاعِدُوا بَيْنَ اَنْفَاسِ النِّسَاءِ وَ اَنْفَاسِ الرَّجَالِ؛ میان زنان و مردان

نامحرم فاصله ایجاد کنید!»^۱

جابجایی آداب و شرایط خواستگاری

از موارد جابجایی ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها، خواستگاری و معیارهای آن است. امروزه متأسفانه معیارهای خواستگاری دگرگون شده و ملاک‌های مادی، جای معیارهای اخلاقی را گرفته است. در ادامه به چند نمونه اشاره می‌شود.

اول) تبدیل معیارهای اخلاقی به مادی

این روزها خواستگاری‌ها میدان مبارزه جهت محک مالی طرفین شده است و معیارهای اخلاقی و اینکه پسر و دختر تا چند اندازه انسان‌های تربیت‌یافته و خودساخته‌ای هستند، مورد توجه قرار نمی‌گیرد. رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده است: «مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لَا يَتَزَوَّجُهَا إِلَّا لِجَمَالِهَا لَمْ يَرِ فِيهَا مَا يَحِبُّ وَمَنْ تَزَوَّجَهَا لِمَالِهَا لَا يَتَزَوَّجُهَا إِلَّا لَهُ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ فَعَلَيْكُمْ بَدَاتِ الدِّينِ؛ هر کس زنی را فقط برای زیبایی‌اش انتخاب کند به خواسته‌اش نخواهد رسید! و کسی که زنی را برای مالش برگزیند، خداوند وی را به آن ثروت واگذار کند؛ بر شما باد بر انتخاب زنان با دیانت».^۲ البته اگر زیبایی، ثروت و امکانات مادی با سایر شایستگی‌ها همراه باشد، قطعاً در فرهنگ اسلامی ارزش محسوب می‌شود.

دوم) شکسته شدن حریم‌های شرعی و قانونی

خواستگاری شرعی و قانونی آدابی دارد که اگر رعایت شود، یک زندگی کاملاً موفق در انتظار زوجین خواهد بود. از جمله اینکه خواستگاری باید در فضایی کاملاً شرعی حفظ حریم‌های معین انجام شود؛ چنان‌که قرآن کریم به آغاز رابطه

۱. عجلونی، کشف الخفاء، ج ۱، ص ۲۷۹.

۲. شیخ طوسی، تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۳۹۹.

حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ و دختر شعیب پیامبر عَلَيْهِ السَّلَامُ که هر دو دارای صلاحیت‌های اخلاقی و معنوی فراوانی بودند، اشاره می‌کند و رفتار ارزشی آنان را می‌ستاید و در مورد نجابت و حیای دختر جوان می‌فرماید: «فَجَاءَتْهُ إِخْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا؛ پس یکی از آن دو [دختر] درحالی که باحالت شرم و حیا گام برمی‌داشت، نزد او آمد [و] گفت: پدرم تو را می‌طلبد تا پاداش اینکه [دام‌های] ما را آب دادی به تو بدهد».^۱

یک جوان مسلمان مراحل را در خواستگاری طی می‌کند و آداب شرعی آن را رعایت می‌نماید؛ اول: دختری را برای خواستگاری انتخاب می‌کند. دو: مورد تحقیق و بررسی قرار می‌دهد. سوم: یکی از نزدیکان خود را برای گفتگو و اطلاع از خواسته‌ها و شرایط خانواده دختر می‌فرستد. چهارم: درباره پذیرش یا رد وصلت تصمیم می‌گیرد. پنجم: پس از شناخت اولیه و پذیرش، او را می‌بیند و از اوصاف ظاهری و باطنی وی اطلاع می‌یابد.^۲ ششم: آداب دیدن همسر آینده (عزم جدی و صادقانه بر ازدواج، دیدن وجه و کفین، جواز نگاه مکرر به همسر آینده، صحبت و گفتگو با نامزد با نظارت خانواده‌ها و گفتگوهای ضروری قبل از عقد) را مراعات می‌کند.

سوم) افراط و تفریط در خواستگاری‌ها

هر یک از خانواده‌های افراطی یا تفریطی به‌گونه‌ای ارزش‌ها را جابجا می‌کنند. عده‌ای که تفریطی عمل می‌کنند و به آداب و دستورات اسلامی پایبند نیستند، به

۱. قصص، آیه ۲۵. در آیات بعدی خداوند متعال از روابط ارزشمند آن دو جوان که تبدیل به ازدواج رسمی می‌شود سخن می‌گوید: «قَالَتْ إِخْدَاهُمَا يَا بَتِ اسْتَجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَجِرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَنْكَحَكَ إِحْدَى ابْنَتِي هَتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي تَمَنِي جَجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ».

۲. شایان‌ذکر است بر اساس آموزه‌های دینی، اطلاع از اوصاف ظاهری و باطنی، برای هر دو طرف مجاز است.

دخترشان اجازه می‌دهند بدون همراهی محرم، به تفریح و گردش با نامزدش بپردازد. گروهی دیگر که متعصب و افراطی‌اند بدون توجه به سنت رسول خدا ﷺ در مورد خواستگاری، نه‌تنها قبل از ازدواج به خواستگار دخترشان اجازه دیدن نامزدش را نمی‌دهند، بلکه اعلان می‌دارند که داماد تا شب زفاف، اجازه دیدن دختر را ندارد. این‌گونه رفتارهای نامشروع، در بسیاری از اوقات، منجر به فجایع اخلاقی می‌شود که پیامدهای بد و ناگواری خواهد داشت. اگر خانواده‌ها و جوانان خواهان حفظ کرامت و ارزش خود هستند به حدود الهی پایبند باشند؛ زیرا که: «تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ»؛ پس اینها حدود الهی است، از آن‌ها تجاوز نکنید و هر کس از حدود و مرزهای الهی تجاوز کند، بی‌گمان این‌چنین کسانی ستم‌گرند.^۱

تحقیر بزرگان به جای تکریم

یکی از سنت‌های ارزشمند و پسندیده، «تکریم بزرگان در خانواده» است که متأسفانه امروزه در اثر هجوم فرهنگ بیگانه، مورد غفلت واقع شده است. بر اساس سیره نبی مکرم اسلام ﷺ، بزرگی و شایستگی تکریم، محدود به سالمندان نیست و مصادیق متعددی از افراد قابل احترام از قبیل مادر، پدر، معلم، عالمان، شهدا، خانواده شهدا و رهبران دینی در این دایره قرار می‌گیرند. به این جهت پیامبر اکرم ﷺ این جابجایی ارزشی را از جمله عوامل محرومیت و فقر معرفی می‌کند: «التَّقْدِيمُ عَلَى الْمَشَايخِ وَ دَعْوَةُ الْوَالِدِينَ بِاسْمِهِمَا؛ از عوامل فقر، حرکت کردن در جلوی بزرگان و صدا کردن پدر و مادر با نامشان است».^۲

۱. بقره، آیه ۲۲۹.

۲. پیامبر اسلام ﷺ ایام و شرایط سختی را در آخرالزمان خبر داده است و بعضی از علل آن را چنین می‌فرماید: «لَا يَبْجَلُ صَغِيرَكُمْ كَبِيرَكُمْ وَ سَبُّ الرَّجُلِ أَبَاهُ؛ این سختی‌ها از آن جهت است که بزرگان تکریم نمی‌شوند و فرزندان بر پدر خویش دشنام می‌دهند».

بدین جهت برخی از محرومیت‌ها و گرفتاری‌های خانواده‌ها را باید در تحقیق بزرگان به جای تکریم آن‌ها جستجو کرد.

حکایت

پیرمرد به مجلسی شد که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن حضور داشت، وارد شد. هر جای مجلس را که نگاه کرد، جایی برای نشستن نیافت و کسی هم برای او جایی باز نکرد. حضرت بسیار ناراحت شد و از جا برخاست و جا برای پیرمرد باز کرد، آنگاه فرمود: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ لَمْ يُؤَقِّمْ كَبِيرَنَا؛ از ما نیست کسی که بر خردسالان مهرورزی نکند و سالمندان را تکریم ننماید».^۱

خداوند راجع به تکریم بزرگان خانواده می‌فرماید: «و پروردگار تو مقرر داشته که جز او را نپرستید و با پدر و مادر احسان کنید. اگر یکی از آن دو یا هر دو در کنار تو به پیری رسند به آن‌ها «أف» مگو! و بر آن‌ها بانگ مزین و با آن‌ها کریمانه سخن بگویی و از سر مهربانی، بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو: پروردگارا! آن‌ها را به پاس آنان که مرا در کودکی پروردند، ببخشای».^۲

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) راز توفیقاتش را در همین نکته می‌داند: «قم را رها نمودم و بهترین دوران تحصیل و تدریس را رها کردم، ماندم و خدمت پدر کردم. پدرم مرا مداوم دعا می‌کردند. اگر بنده در زندگی خود توفیقی داشتم، اعتقادم این است که ناشی از همان برّ و نیکی است که به پدر و مادرم انجام داده‌ام».^۳

ذوی‌الحقوق، افراد مؤثر در جامعه، امام و رهبر جامعه، دانشمندان، شهدا و

۱. وزام بن ابی فراس، مجموعه وزام، ج ۱، ص ۳۴.

۲. اسراء، آیات ۲۳ و ۲۴.

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.

مجاهدان ثابت‌قدم، معلم، استاد، مربی^۱، بزرگ قوم و فامیل^۲، حاملان قرآن^۳، خادمان جامعه و هرآن کس که به گردن جامعه یا فرد حقی دارد و در جامعه مؤثر بوده است، باید به‌عنوان بزرگی از بزرگان جامعه شایسته تکریم قرار گیرد. احترام شهید و خانواده او، کشاورزان و پیشه‌وران پیشکسوت، اولیای الهی و دیگر بزرگان از مصادیق احترام به بزرگان جامعه به شمار می‌روند. کسب توفیقات در زندگی، دریافت احترام متقابل، عزت در پیش خداوند و نهایتاً آسایش در قیامت، از برکات تعظیم بزرگان در خانواده و جامعه است.

تحویل نسل ناصالح و دارای بیماری روحی به‌جای تربیت نسل صالح، پیروی از دشمن به‌جای حفظ اعتقادات، بی‌خیال بودن به‌جای تأمین نیازهای خانواده، خشونت به‌جای محبت، بی‌بندوباری به‌جای تقوا و معنویت، نادانی به‌جای دانش و عقلانیت، هوپرستی به‌جای خداپرستی، تقلید از بیگانگان و الگوهای غربی به‌جای الگوهای اصیل و اسلامی، لباس‌های بیگانه‌پسند به‌جای لباس محلی و اسلامی، تجمل‌گرایی به‌جای ساده‌زیستی برخی دیگر از موارد جابجایی ارزش‌های اسلامی است که امروزه در خانواده‌های مسلمان جریان

۱. قال النبی ﷺ: «مَنْ تَعَلَّمَ مِنْهُ حَرْفًا صِرَتْ لَهُ عَبْدًا؛ از کسی که چیزی آموختی، بنده او گشتی». (ابن‌ابی‌جمهور احسان، عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۲۹۲).
۲. درب خانه پیامبر ﷺ به صدا درآمد. حضرت درب را باز کردند. اصحاب داخل اتاق پیامبر شدند، اتاق پر شد. جریر بن عبدالله بجلی که رئیس قبیله بود، آمد و دید که جایی برای نشستن نیست و باید در محل کفش‌ها بنشیند، اما این مکان مناسب رئیس قبیله نبود. آقا رسول‌الله ﷺ عیاشیان را به «جریر» داده و فرمودند: جریر عبا را بگیر و پهن کن و روی آن بنشین. جریر عبا را گرفت و به چشمانش مالید و گفت: یا رسول‌الله ﷺ من آن قدر بی‌ادب نیستم که روی عبا را بشنیم، اما مرا اکرام کردی خداوند تو را گرامی بدارد. حضرت فرمودند: «إِذَا جِئْتُكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ؛ زمانی که بزرگ قومی وارد شد او را احترام کنید». (طبرسی، مکارم الأخلاق، ص ۲۴).
۳. پیامبر اسلام ﷺ پس از جنگ احد، وقتی می‌خواستند شهدا را دفن کنند فرمودند: «اول آن‌هایی را دفن کنید که قاری قرآن بودند».

دارد. لازم است که برای نجات نسل آینده از انحراف و خودباختگی، دوباره محور خانواده‌ها را به مسیر صحیح فرهنگ اصیل اسلامی برگردانیم تا نگرانی‌ها و دغدغه‌هایمان رفع شود.